

УДК 343.98

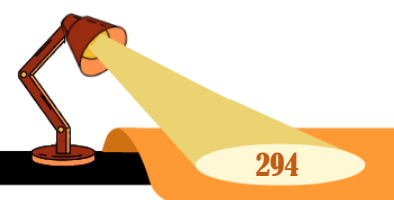
[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1\(23\)-294-306](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1(23)-294-306)

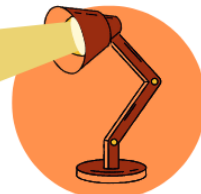
Пчеліна Оксана Василівна доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, <https://orcid.org/0000-0003-0224-1767>,

Пчелін Віталій Борисович доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративної діяльності, Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, <https://orcid.org/0000-0001-9540-9084>

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, що є ключовим елементом криміналістичної методики розслідування таких правопорушень. Акцентовано на багатогранності досліджуваної тематики, враховуючи постійне ускладнення механізмів вчинення службових правопорушень, трансформацію законодавства, а також підвищення латентності злочинних дій у державних, муніципальних і приватних інституціях. Визначено, що службові правопорушення часто маскуються під легальну діяльність, мають складну структуру, тісно пов'язані із організаційно-правовими аспектами функціонування установ, що вимагає від слідчих глибокого аналізу типових ознак, механізмів реалізації злочинного задуму, особливостей поведінки суб'єктів та способів приховування слідів злочину. Особливу увагу приділено формуванню типових моделей злочинної поведінки, що дозволяє розробити дієві методики розслідування та оптимізувати організаційно-тактичні підходи до збору, фіксації й оцінки доказів. У статті окреслено основні структурні елементи криміналістичної характеристики: особу злочинця, типові способи підготовки, вчинення та приховування правопорушення, злочинні технології, предмет посягання, а також обстановку вчинення кримінальних правопорушень і їх типові сліди. Зазначено, що кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності дедалі частіше набувають складних, латентних форм. Розкрито питання впливу індивідуальних та ситуаційних факторів на формування типових моделей службових правопорушень, а також необхідність розробки адаптивних методик розслідування. Підкреслено, що криміналістична характеристика не лише описує загальні риси злочинів, а й сприяє формуванню дієвих моделей поведінки злочинців, що є

підґрунтям для розробки оптимальних методик розслідування, організації збору та оцінки доказів. Доведено, що комплексний аналіз криміналістичних ознак кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності дозволяє слідчим ефективно протидіяти корупції, службовій недбалості, підробленню документів та іншим загрозам, які підривають основи функціонування держави та суспільства. Висвітлено, що подальший розвиток криміналістичної методики у сфері службових злочинів має ґрунтуватися на інноваціях, міждисциплінарному підході, впровадженні цифрових технологій та адаптації до змін у законодавстві. Запропоновані авторами наукові положення та висновки мають значення для удосконалення організаційно-тактичних підходів до розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, підвищення ефективності протидії таким протиправним діянням, а також розвитку криміналістичної науки в умовах цифровізації та реформування правоохоронної системи України.

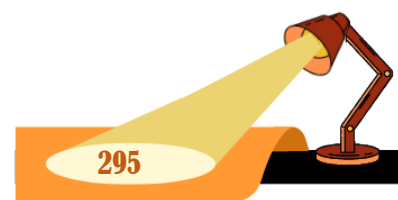
Ключові слова: криміналістика, криміналістична характеристика, криміналістична методика, розслідування кримінальних правопорушень, кримінальне провадження, кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, особа злочинця, типові способи, злочинні технології, предмет посягання, обстановка вчинення кримінального правопорушення, сліди кримінального правопорушення.

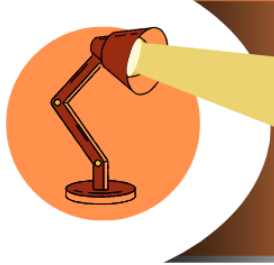
Pchelina Oksana Vasylivna Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminal Procedure and Organization of Pre-Trial Investigation, Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, <https://orcid.org/0000-0003-0224-1767>

Pchelin Vitalii Borysovych Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Administrative Activities, Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, <https://orcid.org/0000-0001-9540-9084>

PROCEDURAL AND CRIMINALISTIC FEATURES OF THE INTERROGATION OF A MINOR IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Abstract. The article presents a comprehensive analysis of the criminalistic characteristics of criminal offences in the sphere of official activity, which is a key element of the criminalistic methodology for investigating such offences. The multifaceted nature of the subject matter is emphasized, taking into account the ongoing complication of the mechanisms for committing official offences, legislative transformation, as well as the increasing latency of criminal acts within state, municipal, and private institutions. It is established that official offences are often disguised as legitimate activities, have a complex structure, and are closely linked with the organizational and legal aspects of institutional functioning, which requires

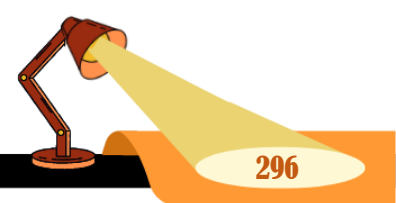

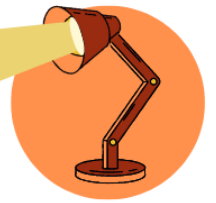

investigators to conduct an in-depth analysis of typical features, mechanisms for the realisation of criminal intent, behavioural patterns of the subjects, and methods of concealing traces of crime. Particular attention is given to the formation of typical models of criminal behaviour, enabling the development of effective investigative techniques and the optimisation of organisational and tactical approaches to the collection, documentation, and assessment of evidence. The article outlines the main structural elements of the criminalistic characteristics: the offender's identity, typical methods of preparation, commission, and concealment of offences, criminal technologies, the object of encroachment, as well as the circumstances of the criminal offence and its typical traces. It is noted that criminal offences in the sphere of official activity are increasingly taking on complex and latent forms. The influence of individual and situational factors on the formation of typical models of official offences is disclosed, as is the necessity for developing adaptive investigative methodologies. It is highlighted that the criminalistic characteristic not only describes the general features of crimes but also contributes to the formation of effective models of offenders' behaviour, which serve as a foundation for developing optimal investigative methods, as well as for organising the gathering and evaluation of evidence. It is demonstrated that a thorough analysis of the criminalistic features of criminal offences in the sphere of official activity enables investigators to effectively counteract corruption, official negligence, document forgery, and other threats that undermine the foundations of state and society. It is shown that further development of criminalistic methodology in the field of official offences should be based on innovation, an interdisciplinary approach, the introduction of digital technologies, and adaptation to changes in legislation. The scientific provisions and conclusions proposed by the authors are significant for improving organisational and tactical approaches to investigating criminal offences in the sphere of official activity, enhancing the effectiveness of combating such unlawful acts, and advancing criminalistics as a science under the conditions of digitalisation and reform of Ukraine's law enforcement system.

Keywords: criminalistics, criminalistic characteristics, criminalistic methodology, investigation of criminal offences, criminal proceedings, criminal offences in the sphere of official activity, offender's identity, typical methods, criminal technologies, object of encroachment, circumstances of the commission of a criminal offence, traces of a criminal offence.

Постановка проблеми. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності є фундаментальним елементом відповідної окремої криміналістичної методики, що забезпечує науково обґрунтовану основу для організації, планування та проведення розслідувань таких правопорушень. В умовах постійного ускладнення злочинних схем,

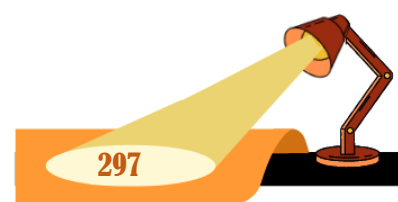

трансформації законодавства та зростання латентності кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, питання формування чіткої та системної криміналістичної характеристики набуває особливої актуальності. Зважаючи на специфіку досліджуваної категорії правопорушень, які часто маскуються під легальну діяльність, мають складну структуру механізму вчинення та тісно пов'язані з організаційно-правовими аспектами функціонування державних, муніципальних і приватних інституцій, виникає потреба у глибокому аналізі типових ознак, механізмів реалізації злочинного задуму, особливостей поведінки суб'єктів та характерних способів приховування слідів протиправних діянь [1, с. 38].

Водночас криміналістична характеристика не лише описує загальні риси та особливості кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, а й сприяє формуванню типових моделей злочинної поведінки, що дозволяє розробити дієві методики їх розслідування, а також оптимізувати організаційно-тактичні підходи до збору, фіксації й оцінки доказів. Саме завдяки комплексному аналізу криміналістичних ознак кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності слідчі отримують змогу ефективно реагувати на нові виклики у сфері протидії корупції, службовій недбалості, підробленню документів та іншим загрозам, що підривають основи функціонування держави й суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років питання формування криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, зокрема у сфері службової діяльності, стало предметом ґрунтовних наукових розвідок як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців. Серед авторитетних дослідників цієї проблематики варто виділити В.О. Гусєву, В.А. Журавля, В.В. Кікінчука, В.В. Лисенка, Р.Л. Степанюка, В.В. Тіщенко, В.М. Шевчука, В.Ю. Шепітька, авторів представленої наукової праці й інших учених. Основна увага зосереджена на необхідності комплексного підходу до виокремлення структурних елементів криміналістичної характеристики: особи злочинця, способу вчинення правопорушення, механізму приховування слідів, типових об'єктів посягання, особливостей поведінки суб'єктів. Окремі роботи присвячено застосуванню аналітики великих даних і сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності аналізу кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності. Водночас залишаються низка невирішених аспектів, які зумовлюють потребу подальших наукових досліджень. По-перше, це питання адаптації традиційних криміналістичних моделей до нових умов трансформації службових злочинів, які дедалі частіше набувають складних, латентних форм, маскуються під легальну діяльність і тісно переплітаються з організаційно-правовими процесами сучасних установ. По-друге, недостатньо розробленими залишаються питання інтеграції криміналістичних характеристик із сучасними системами автоматизованого збору та аналізу інформації, що особливо актуально за умов зростання обсягів цифрових доказів та динаміки злочинної діяльності. По-третє,

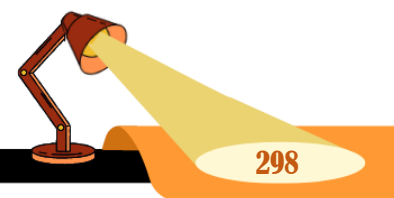
потребує деталізації вивчення впливу індивідуальних та ситуаційних факторів на формування типових моделей службових правопорушень, а також розробки адаптивних методик для різних організаційно-правових середовищ.

Враховуючи вищезазначене, **метою даної статті** є виокремлення типових ознак елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Формуючи криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, варто керуватися інформаційним підходом, згідно з яким, на думку М.В. Салтевського: «1) криміналістична характеристика – це сукупність інформації, певним чином субординована в систему, яка становить собою абстраговану узагальнену інформаційну модель конкретної події; 2) опису підлягають не всі, а тільки типові ознаки, тобто загальні для даного виду (групи) кримінальних правопорушень, а тому поняття криміналістичної характеристики є видовим; 3) опис ознак здійснюють на якісному рівні, характеризуючи співвідношення їх кількісних сторін. В інформаційній моделі описані ознаки мають імовірно-статистичні показники, що відображують взаємозв'язок між елементами криміналістичної характеристики» [2, с. 266–267].

Вважаємо, що застосування інформаційного підходу до формування криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності є надзвичайно актуальним і виправданим у сучасних умовах, коли злочинні схеми дедалі більше ускладнюються, а способи їх приховування набувають все більш витончених рис. Враховуючи, що такі правопорушення часто мають латентний характер і тісно пов'язані з організаційно-правовими процесами функціонування державних і приватних інституцій, саме системний збір, аналіз та узагальнення типових ознак набувають вагомого значення для ефективного їх розслідування.

Криміналістична характеристика, будучи інформаційною моделлю досліджуваної категорії кримінальних правопорушень, дозволяє не лише унаочнити типові риси злочинної діяльності, а й виявити закономірності у поведінці суб'єктів, способах підготовки, вчинення та приховування протиправних дій. Це своєрідна «дорожня карта» для слідчого, яка допомагає орієнтуватися серед великого масиву інформації, виділяти головне та уникати розпорошення зусиль на несуттєві деталі. Водночас імовірно-статистичний вимір криміналістичної характеристики дозволяє враховувати варіативність проявів окремих ознак, що особливо важливо за умов постійних змін у законодавстві та трансформації кримінальної протиправної діяльності. При цьому, вважаємо, необхідним під час формування криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності поєднувати класичні підходи до аналізу типових ознак механізмів їх учинення із сучасними інформаційними технологіями,

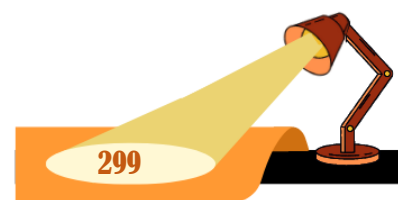

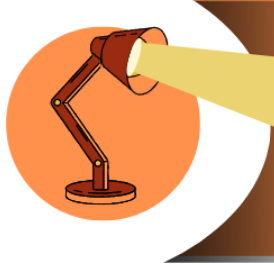
такими як аналітика великих даних, автоматизований збір та обробка інформації з різних джерел. Це дозволить підвищити якість криміналістичних характеристик, зробити їх більш гнучкими та адаптивними до нових викликів, а також сприятиме розробці ефективних тактичних прийомів для розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності. Крім того, важливо зберігати баланс між узагальненням інформації та урахуванням індивідуальних особливостей кожного провадження. Тому криміналістична характеристика має залишатися інструментом, що не лише задає загальний вектор розслідування, а й дозволяє гнучко реагувати на унікальні обставини кожного конкретного правопорушення.

Структурними елементами криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності є такі.

1. *Особа злочинця.* Аналіз відомостей, що містяться в єдиному звіті про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-вересень 2025 року [3], вказує, що 11,4% кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності скоюють особи у віці 18–28 років, 27,1% – 29–39 років, 39,3% – 40–54 років, 9,9% – 55–59 років і 12,3% – 60 і більше років. У 82,8% випадків указані кримінальні правопорушення вчиняються чоловіками і тільки в 17,2% випадків – жінками. З приводу освітнього рівня особи злочинця, то 50,2% осіб мають вищу і фахову передвищу освіту, 35,5% – базову середню та профільну середню освіту, 13,9% – професійну (професійно-технічну) освіту, 0,2% – початкову освіти, 0,2% – без освіти. 99,1% указаних правопорушень учиняються громадянами України. При цьому 3,8% кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності скоюють особи, котрі раніше вчиняли кримінальні правопорушення, а 8,5% – вчиняються у складі групи, серед іншого 2,1% – у складі організованої групи або злочинної організації. 55,8% досліджуваних правопорушень учиняються службовими особами (представниками влади або особами, котрі виконують організаційно-розпорядчі та/чи адміністративно-господарські функції), 31,2% – матеріально-відповідальними особами, 1,5% – особами, які не є службовими, але самовільно присвоїли владні повноваження або звання службової особи, 11,5% – особами, котрі не є службовими [4, с. 198–199; 5, с. 145–146].

Особа злочинця для вказаної категорії кримінальних правопорушень працює на підприємствах, установах чи організаціях за наступними видами економічної діяльності: державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування (41,9%); охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (10,9%); будівництво (9,8%); освіта (9,6%); сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (4,1%); надання інших видів послуг (3,6%); професійна, наукова та технічна діяльність (3,5%); постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (2,7%); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (2,5%); діяльність у сферах адміністративного та допоміж-

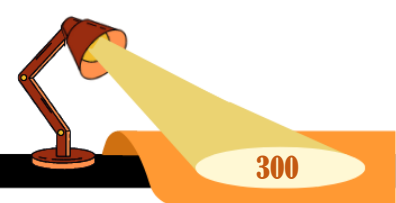

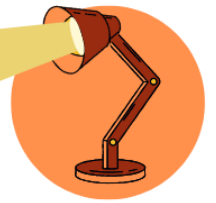

ного обслуговування (2,2%); операції з нерухомим майном (1,7%); фінансова та страхова діяльність (1,3%); оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (1,3%); переробна промисловість (1,3%); водопостачання, каналізація, поводження з відходами (1,2%); інформація та телекомунікації (1%); добувна промисловість і розроблення кар'єрів (0,5%); мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (0,5%); діяльність екстериторіальних організацій і органів (0,2%); тимчасове розміщування й організація харчування (0,1%) [6].

Згідно з результатами узагальнення матеріалів кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності особи злочинця притаманні такі морально-психологічні якості, як: кар'єризм (1,2%), прагнення отримати особисту користь від посади (4%), довірливість, некритичність поводження та самовпевненість (11,8%), прагнення до збагачення (33,5%), прагнення уникнути відповідальності за порушення домовленостей чи інші протиправні діяння (19%), негативне чи зневажливе відношення до закону, посадових правил, інструкцій тощо (48,5%), перебільшене почуття боргу (1%), помилкове розуміння або зневага інтересами юридичної особи (12,6%), зневага інтересами служби (29,7%), зневага інтересами підлеглих (10,5%), непомірне задоволення матеріальних потреб і запитів (0,6%) [4, с. 201].

2. *Способи та злочинні технології у сфері службової діяльності.* Зокрема, підготовка до кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності полягає в ознайомленні зі змістом нормативно-правових актів, установчих документів; здійсненні певних правочинів, серед іншого шляхом укладення договорів; створенні суб'єкта господарювання; підробленні документації; отриманні та/або дачі консультацій з організаційних і правових питань; домовленості про спільне вчинення злочинних діянь; проведенні зустрічей з іншими співучасниками; налагодженні корумпованих зв'язків; складанні й обговоренні плану дій; підборі необхідних знарядь (як приклад, форменого одягу, службових посвідчень, бланків документів, грошових коштів, транспортних засобів, певного устаткування); зборі необхідної інформації тощо. Серед способів безпосереднього вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності слід виділити: документальну фальсифікацію (створення неофіційної звітності (13,2%); проведення необлікованих або неправильно зареєстрованих операцій (28,3%); ведення обліку неіснуючих витрат (16,6%); відображення зобов'язань, об'єкт яких неправильно ідентифікований; використання підроблених документів); зловживання впливом чи службовим становищем (дача незаконних розпоряджень підлеглим по службі чи роботі особам з приводу вчинення або невчинення певних дій в особистих інтересах чи в інтересах інших осіб (29,2%); неправомірне сприяння особам у здійсненні ними господарської діяльності або отриманні певних пільг; незаконне надання переваг окремим особам (20,4%); неправомірне сприяння призначенню особи на посаду;

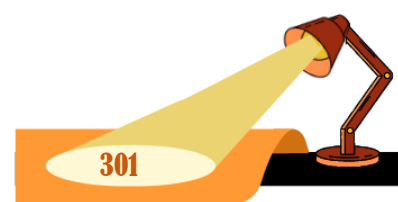

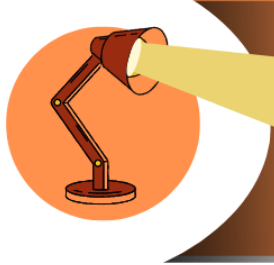

неправомірне втручання в діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, державних і муніципальних закладів, громадських і релігійних організацій, приватних організацій або окремих осіб (15,4%); прийняття певного незаконного управлінського рішення як у своїх, так і в інтересах інших осіб (42,8%)); розкрадання майна (54,1%) (неправомірне заволодіння або інше нецільове використання майна державною посадовою особою; неправомірне заволодіння майном у приватному секторі); протиправне використання службовою особою можливостей, пов'язаних із її службовими повноваженнями; самоправство; самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи (2,1%); обманним шляхом заволодіння певним майном з використанням авторитетності займаної посади (10,8%); підкуп (17,5%) (національних державних посадових осіб; іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій; у приватному секторі); вимагання, отримання неправомірної вигоди (30,2%); невиконання чи неналежне виконання своїх функцій (12,7%) (приховування працівниками правоохоронних чи контролюючих органів виявлених ними правопорушень; умисне затягування перевірок; непроведення необхідних перевірок; ненадання чи несвоєчасне надання звітної документації, невіплата заробітної плати тощо); відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом; перешкоджання здійсненню правосуддя, тощо. При цьому в 78,1% випадків кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності вчиняються способами, пов'язаними з підделкою документів. Способами приховування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності є такі: навмисне знищення документації чи інших речових доказів; фальсифікація документів; залучення корумпованих зв'язків; підкуп осіб, котрі здійснюють контроль за певною сферою діяльності; звільнення з посади або переміщенням по службі; укладання нових договорів; легалізація доходів, здобутих злочинним шляхом; ліквідація суб'єкта господарювання; ініціювання процедури банкрутства; завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення тощо [4, с. 214–216].

Як демонструє слідчо-судова практика, кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності в залежності від масштабу злочинної діяльності в 68,3% випадків учиняються як технології злочинної діяльності й у 31,7% – як поодинокі кримінальні правопорушення [4, с. 202]. При цьому вказаній категорії правопорушень властиві такі злочинні технології:

– технології розкрадань, що вчиняються з використанням службового становища. Основним кримінальним правопорушенням для вказаних технологій є привласнення, розтрата або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, у той час, як допоміжними злочинами можуть бути фіктивне підприємництво, службове підроблення, зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень працівником

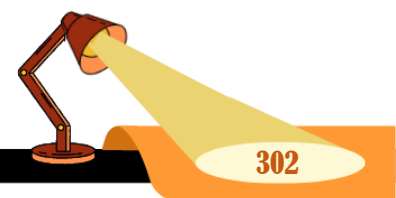

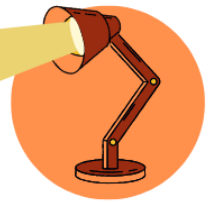
правоохоронного органу тощо. Розповсюдженим різновидом вказаної групи злочинних технологій є створення фіктивних підприємств та укладання від їх імені угод з іншими суб'єктами господарювання, у тому числі з органами державної влади, місцевого самоврядування, державними та муніципальними закладами, на проведення безтоварних операцій без фактичного їх проведення. Кошти, що перераховуються на рахунки фіктивних фірм за проведення безтоварних операцій, які насправді не проводяться, привласнюються службовими особами;

– технології заволодіння чужим майном шляхом обману. Для вказаної групи характерним є вчинення шахрайства чи шахрайства з фінансовими ресурсами в якості основного кримінального правопорушення, а самовільного присвоєння владних повноважень або звання службової особи, зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу і т. п. – в якості додаткового. Також для представленої групи злочинних технологій розповсюдженим є вчинення службового підроблення заради одержання субсидій, дотацій, кредитів чи пільг щодо податків, а в окремих випадках – зловживання своїм службовим становищем, що призводить до незаконної реалізації заставного майна;

– технології збагачення у сфері службової діяльності. Основним кримінальним правопорушенням є або прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, або незаконне збагачення, або зловживання впливом. При цьому допоміжними правопорушеннями можуть бути зловживання владою або службовим становищем; перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу; службове підроблення; службова недбалість; незаконне переправлення осіб через державний кордон України; втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби; розголошення комерційної або банківської таємниці; порушення права на отримання освіти і т. п.;

– технології інших кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері службової діяльності. У даному випадку мова йде про вчинення в якості основного правопорушення одного із таких: зловживання владою або службовим становищем; зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми; перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу; службову недбалість. При цьому допоміжними злочинами можуть бути службове підроблення; легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; незаконна приватизація державного, комунального майна; забруднення або псування земель; незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; порушення встановлених правил обігу наркотичних

засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів; втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби; несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку; несанкціоновані дії з інформацією, що підлягає обробці в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, учинені особою, яка має право доступу до неї. Особливістю даної злочинної технології є те, що особа використовує своє службове становище для задоволення власних інтересів, інтересів третіх осіб у різних галузях суспільної діяльності [4, с. 216–224].

3. *Предмет посягання.* Найчастіше предметом корупційних кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності є: кошти (грошові кошти; кошти, призначені для виплати заробітної плати, стипендії, пенсії та інших встановлених законом виплат; бюджетні кошти; кошти, що фактично не надійшли до бюджетів чи державних цільових фондів унаслідок несплати податків, зборів (обов'язкових платежів) тощо) – 57,9%; інше майно (житло чи інше володіння особи; майно підприємства, установи, організації; державні або громадські будівлі чи споруди; транспортні засоби; цінні папери; матеріальні цінності), право на майно, дії майнового характеру – 30,5%. Значно рідше предметом посягання в окресленій категорії кримінальних правопорушень є будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру (0,9%), переваги, пільги та послуги (0,3%), нематеріальні блага (0,1%) і т. п. [4, с. 235–238].

4. *Обстановка вчинення кримінальних правопорушень* є динамічною системою взаємопов'язаних обставин, що характеризують сферу службової діяльності, місце, час та умови вчинення правопорушень указаної категорії. Зокрема, основними ознаками, що характеризують сферу службової діяльності та безпосередньо впливають на механізм учинення відповідних кримінальних правопорушень, є такі: розгалужена, різнорівнева, громіздка, часто недосконала, система нормативно-правового регулювання службової діяльності в окремих сферах суспільного життя (вказало 49,8%); специфічний суб'єкт реалізації злочинних намірів (службова особа або особа, котра присвоїла та використала реальні владні повноваження та/або звання службової особи) (99,5%); обсяг повноважень службової особи, що обумовлені її службовим становищем, характер і спрямованість її діяльності (97,6%); авторитетність органів, в яких працює особа злочинця (60,2%); значимість посади, котру обіймає особа злочинця (60,2%); наявність закріпленої процедури прийняття осіб на службу, її проходження та припинення (51,9%); наявність встановленої процедури документообігу (47,3%); високий рівень корумпованості та «кругової поруки» (92,4%). За місцем діяльності досліджувані кримінальні правопорушення можуть вчинятися в: а) органах державної влади та органах місцевого самоврядування

(32%); б) державних і муніципальних закладах (33,8%); в) органах громадських і релігійних організацій (2,4%); г) приватних організаціях (як комерційних, так і некомерційних структур – 31,8%). Водночас указані діяння вчиняються в різних галузях і видах економічної діяльності [4, с. 241–243].

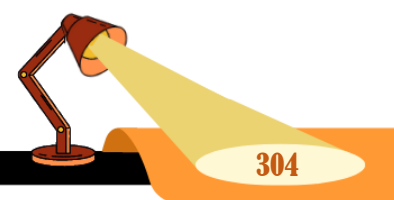
5. *Сліди кримінального правопорушення.* Для кримінальних правопорушень у сфері службової інформації характерними є такі групи типових слідів:

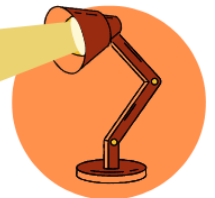
– матеріальні: документи (роздруковані й електронні); засоби, за допомогою яких виготовлялися чи змінювалися документи, серед іншого комп'ютерні; обстановка в службовому кабінеті, інших приміщеннях, на відкритих місцевостях; транспортні засоби; кошти й інше майно; електронні (цифрові) сліди; наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори; вогнепальна зброя та боєприпаси до неї; сліди людини; тощо. Зважаючи на те, що досліджувана категорія кримінальних правопорушень учиняється переважно службовими особами з використанням службового становища основні сліди зосереджуються в документах, які визначають статус особи й обсяг її повноважень, в які вносилися певні зміни, які були предметом посягання або знаряддям учинення правопорушення. Зокрема, це засновницька, кадрова, планово-звітна документація, договори та супровідна документація; документи, що посвідчують особу; платіжна документація; регламентуюча документація; листування; чорнові записи й т. п.;

– ідеальні: уявні образи в свідомості осіб, які були очевидцями безпосереднього скоєння кримінального правопорушення, так і осіб, котрі можуть охарактеризувати особу злочинця, його діяльність як службової особи, процедуру прийняття на службу, її проходження та припинення, процедуру документообігу, порядок укладання договорів тощо [4, с. 246–253].

Висновки. Отже, проведене дослідження дозволяє констатувати, що кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності мають складну структуру, зумовлену різноманіттям злочинних технологій, серед яких провідне місце займають зловживання службовим становищем, розкрадання, шахрайства, отримання неправомірної вигоди й інші форми незаконного збагачення. Встановлено, що предметом посягання найчастіше є грошові кошти й інше майно, а також права на майно та дії майнового характеру. Водночас обстановка вчинення таких правопорушень характеризується динамічністю, наявністю складної системи нормативно-правового регулювання, високим рівнем корупційності та «кругової поруки», а також залученням службових осіб, які використовують своє становище на шкоду інтересам служби. Типові сліди кримінальних правопорушень охоплюють як матеріальні, так і ідеальні елементи, що ускладнює процес розкриття та розслідування злочинів у зазначеній сфері.

Перспективи подальших наукових досліджень включають удосконалення методик розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяль-

ності з урахуванням сучасних цифрових технологій; вивчення психологічних особливостей поведінки службових осіб, схильних до вчинення корупційних дій; удосконалення системи виявлення, фіксації та дослідження матеріальних та ідеальних слідів злочинів цієї категорії. Особливої уваги потребує розробка превентивних заходів щодо мінімізації ризиків службових зловживань у різних галузях суспільної діяльності, а також удосконалення освітньо-професійної підготовки кадрів для протидії корупції та інших правопорушень у сфері службової діяльності.

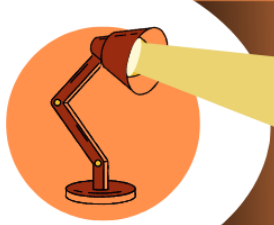
Література:

1. Розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності: монографія / автор. кол.: В.П. Корж, О.В. Пчеліна, В.Д. Пчолкін, О.В. Федосова, М.Г. Щербаківський та ін.; МВС України, ДЗДГ Національної поліції України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2025. 238 с.
2. Салтевський М.В. Криміналістика. Підручник: У 2 ч. Ч. 2. Харків: Консум, 2001. 528 с.
3. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-вересень 2025 року. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2>.
4. Пчеліна О.В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2017. 571 с.
5. Пчеліна О. В. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері службової діяльності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 2 (89). С. 145–156.
6. Звітність про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, в установах, організаціях, за видами економічної діяльності за січень–вересень 2025 року. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-kriminalni-pravoporushennya-vchineni-na-pidpriyemstvah-v-ustanovah-organizaciyah-za-vidami-ekonomichnoyi-diyalnosti-2>.

References:

1. Korzh, V. P., Pchelina, O. V., Pcholkin, V. D., Fedosova, O. V., Shcherbakovskiy, M. H., et al. (2025). *Rozsliduvannya kryminal'nykh pravoporushen' u sferi sluzhbovoyi diyal'nosti: monohrafiya* [Investigation of criminal offenses in the field of official activity: a monograph]. Kharkiv: KhNUVS [in Ukrainian].
2. Saltevskiy, M. V. (2001). *Kryminalistyka. Pidruchnyk: U 2 ch. Ch. 2* [Forensics. Textbook: In 2 parts. Part 2]. Kharkiv: Konsum [in Ukrainian].
3. Yedyny zvit pro osib, yaki vchynly kryminal'ni pravoporushennya za sichen'-veresen' 2025 roku [Unified report on persons who committed criminal offenses for January-September 2025]. (2025). Ofis Heneral'noho prokurora – Office of the Prosecutor General. Retrieved from <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> [in Ukrainian].
4. Pchelina, O. V. (2017). *Teoretychni zasady formuvannya ta realizatsiyi metodyky rozsliduvannya zlochyniv u sferi sluzhbovoyi diyal'nosti* [Theoretical principles of formation and implementation of the methodology of investigation of crimes in the field of official activity]. (Doctoral dissertation). Kharkiv [in Ukrainian].
5. Pchelina, O. V. (2017). *Osoba zlochynitsya yak element kryminalistychnoyi kharakterystyky zlochyniv u sferi sluzhbovoyi diyal'nosti* [The personality of the criminal as an element of the forensic

**Ми висвітлюємо ваші
професійні здобутки**

**Успіхи і
досягнення
у науці**

**№ 1(23)
2026**

characterization of crimes in the sphere of official activity]. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi pravovykh nauk Ukrainy – Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 2 (89), 145–156 [in Ukrainian].

6. Zvitnist' pro kryminal'ni pravoporushennya, vchyneni na pidpryyemstvakh, v ustanovakh, orhanizatsiyakh, za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti za sichen'–veresen' 2025 roku [Reporting on criminal offenses committed at enterprises, institutions, organizations, by types of economic activity for January–September 2025]. (2025). Ofis Heneral'noho prokurora – Office of the Prosecutor General. Retrieved from <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-kryminalni-pravoporushennya-vchyneni-na-pidpryyemstvakh-v-ustanovakh-organizatsiyah-za-vidami-ekonomichnoyi-diyalnosti-2> [in Ukrainian].

